

Apoštolský list Svätého Otca Františka

Patris corde

pri príležitosti 150. výročia vyhlásenia sv. Jozefa za patróna univerzálnej Cirkvi

So srdcom otca: tak Jozef miloval Ježiša a preto ho vo všetkých štyroch evanjeliách nazývajú „Jozefov syn“.1

Matúš a Lukáš, dvaja evanjelisti, ktorí vyzdvihovali postavu sv. Jozefa, hovoria o ňom síce málo, avšak dosť na to, aby sme pochopili, akým typom otca bol a aké poslanie mu Božia prozreteľnosť zverila.

Vieme, že bol jednoduchým tesárom (porov. Mt 13, 55), Máriiným snúbencom (porov. Mt 1, 18; Lk 1, 27); „spravodlivým človekom“ (Mt 1, 19), vždy pripraveným nasledovať Božiu vôľu, ktorá sa mu zjavila skrze Boží zákon (porov. Lk 2, 22.27.39) a v minimálne štyroch snoch (porov. Mt 1, 20; 2, 13.19.22). Po dlhej a namáhavej ceste z Nazareta do Betlehema videl Mesiáša narodiť sa v maštali, lebo inde pre nich nebolo miesta (porov. Lk 2, 7). Bol svedkom klaňania sa pastierov (porov. Lk 2, 8 – 20) a mudrcov (porov. Mt 2, 1 – 12), ktorí predstavovali jednak izraelský ľud a jednak pohanské národy.

Jozef mal odvahu stať sa pred zákonom Ježišovým otcom a dať mu meno, ktoré mu zjavil anjel: „Dáš mu meno Ježiš“ (Mt 1, 21). Ako vieme, dať nejakému človeku alebo nejakej veci meno, ako to urobil Adam v rozprávaní z Knihy Genezis (porov. 2, 19 – 20), znamenalo v dávnych kultúrach nadviazať vzťah.

Jozef spolu s Ježišovou matkou štyridsať dní po jeho narodení obetoval Dieťa Pánovi v chráme a vypočul si šokujúce Simeonovo proroctvo o Ježišovi a Márii (porov. Lk 2, 22 – 35). Aby uchránil Ježiša pre Herodesom, býval ako cudzinec v Egypte (porov. Mt 2, 13 – 18). Po návrate do vlasti viedol skrytý život v malej a temer neznámej dedinke Nazaret v Galilei – o ktorej sa hovorilo, že stadiaľ „prorok nepovstane“ a „nemôže byť stadiaľ nič dobré“ (porov. Jn 7, 52; 1, 46) – ďaleko od Betlehema, jeho rodného mesta, a od Jeruzalema, kde sa týčil chrám. Keď sa počas púte do Jeruzalema dvanásťročný Ježiš stratil, Jozef s Máriou ho s bolesťou hľadali a našli ho v chráme, ako sa zhováral s učiteľmi Zákona (porov. Lk 2, 41 – 50).

Po Márii, Božej Matke, nijaký svätý nezaberá v pápežskom učení taký priestor, ako Jozef, jej ženich. Moji predchodcovia hlbšie rozpracovali posolstvo ukryté v nemnohých informáciách o sv. Jozefovi, ktoré nám odovzdali evanjeliá, aby lepšie objasnili jeho centrálnu úlohu v dejinách spásy: blahoslavený Pius IX. ho vyhlásil za „patróna Katolíckej cirkvi“,2 ctihodný Pius XII. ho predstavil ako „patróna robotníkov“3 a svätý Ján Pavol II. ako „ochrancu Vykupiteľa“.4 Ľud ho vzýva ako „patróna dobrej smrti“.5

Po 150-tich rokoch od jeho vyhlásenia za patróna Katolíckej cirkvi blahoslaveným Píom IX. 8. decembra 1870 by som preto chcel – ako hovorí Ježiš –, aby „z plnosti srdca prehovorili ústa“ (porov. Mt 12, 34), keď sa s vami podelím o niekoľko osobných úvah o tejto mimoriadnej postave, ktorá je taká blízka každému z nás v našej ľudskej situácii. Táto moja túžba ešte vzrástla počas mesiacov pandémie, v ktorých sme mohli uprostred krízy, ktorá nás postihla, zakúsiť, že „naše životy udržiavajú bežní ľudia – na ktorých sa obyčajne zabúda – ktorí sa neobjavujú v titulkoch novín a časopisov ani na veľkých pódiumoch najnovších televíznych show,

ale bezpochybné práve oni dnes píšu rozhodujúce príbehy našich dejín: lekári, zdravotné sestry, zamestnanci supermarketov, upratovačky, opatrovatelky, prepravcovia, poriadkové služby, dobrovoľníci, kňazi, rehoľné sestry a toľkí iní, ktorí pochopili, že nikto sa nezachráni sám. [...] Koľkí ľudia každý deň prejavujú trpezlivosť, šíria nádej a snažia sa nezasievať paniku, ale spoluzodpovednosť. Koľkí otcovia, matky, starí rodičia či učitelia ukazujú našim deťom malými a každodennými gestami, ako čeliť kríze a ako ňou prechádzať, prispôbiac svoje zvyky, hľadiac dopredu a povzbudzujúc k modlitbe. Koľkí ľudia sa modlia, obetujú a prihovárajú za dobro všetkých.“⁶ Všetci môžu objaviť vo sv. Jozefovi – mužovi, ktorý nepozorovane prechádza okolo, mužovi bežného, nenápadného a skrytého života – orodovníka, oporu a sprievodcu v ťažkých chvíľach. Svätý Jozef nám pripomína, že všetci tí, čo sú zdanlivo skrytí alebo sú „v tieni“, môžu v dejinách spásy zohrávať nenahraditeľnú úlohu. Všetkým im patria slová uznania a vďaky.

1. Milovaný otec

Veľkosť sv. Jozefa spočíva v tom, že bol Máriiným manželom a Ježišovým otcom. A takto sa – podľa slov sv. Jána Zlatoústeho – „dal do služby celému plánu spásy“.⁷

Svätý Pavol VI. poznamenáva, že jeho otcovstvo sa konkrétne prejavilo v tom, že „zo svojho života spravil službu zasvätenú tajomstvu vtelenia a s ním spojenému vykupiteľskému poslaniu. Svoju legálnu právomoc nad svätou rodinou využil na to, aby jej úplne daroval seba samého, svoj život, svoju prácu; svoje ľudské povolanie milovať domácich tak premenil na nadľudské darovanie seba, svojho srdca a všetkých schopností na lásku v službe Mesiášovi, ktorý rástol v jeho dome.“⁸

Pre túto svoju úlohu v dejinách spásy je sv. Jozef otcom, ktorého kresťanský ľud stále miluje, ako o tom svedčí skutočnosť, že v celom svete sú mu zasvätené mnohé kostoly; že mnohé náboženské inštitúty, cirkevné bratstvá a skupiny sú inšpirované jeho spiritualitou alebo nesú jeho meno; a že na jeho počesť sa konajú mnohé náboženské podujatia. Mnohí svätci a svätice ho vrúcne uctievali, medzi inými aj Terézia z Avily, ktorá si ho zvolila za svojho zástancu a orodovníka, často sa mu zverovala a dostala všetky milosti, o ktoré prosila. Povzbudená vlastnou skúsenosťou, presvedčila aj ďalších, aby ho uctievali.⁹

V každej modlitebnej knižke sa nachádza nejaká modlitba k sv. Jozefovi. S osobitnými prosbami sa na neho obraciame každú stredu a zvlášť v mesiaci marci, ktorý mu je tradične zasvätený.¹⁰

Dôvera ľudu vo sv. Jozefa je zhrnutá vo vyjadrení „Ite ad Ioseph“, ktoré odkazuje na čas hladomoru v Egypte, keď ľud prosil faraóna o chlieb a on mu odpovedal „Choďte k Jozefovi a urobte všetko, čo vám povie!“ (Gn 41, 55). Išlo o Jozefa, Jakubovho syna, ktorého bratia zo závidia predali (porov. Gn 37, 11 – 28) a ktorý sa následne – podľa biblického rozprávania – stal v Egypte zástupcom faraóna (porov. Gn 41, 41 – 44).

Ako Dávidov potomok (porov. Mt 1, 16.20), z ktorého koreňa mal vzísť Ježiš, podľa prísľubu proroka Nátana Dávidovi (porov. 2 Sam) a ako ženich Márie z Nazareta je sv. Jozef akýmsi spájajúcim článkom medzi Starým a Novým zákonom.

2. Otec nežnej lásky

Jozef videl Ježiša deň za dňom rásť „v múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí“ (Lk 2, 52). Tak ako urobil Pán s Izraelom aj on učil Ježiša chodiť, držiac ho za ruku: bol pre neho ako otec, ktorý ho berie na ramená a skláňa sa k nemu, aby ho nachoval (porov. Oz 11, 3 – 4).

Ježiš videl v Jozefovi Božiu nežnú lásku: „Ako sa otec zmilúva nad deťmi, tak sa Pán zmilúva nad tými, čo sa ho boja“ (Ž 103, 13).

Jozef zaiste opakovane počul v synagóge pri modlitbe žalmov, že Boh Izraela je Bohom nežnej lásky,¹¹ že je dobrý ku každému a „milostivý ku všetkým svojim stvoreniam“ (Ž 145, 9).

Dejiny spásy sa uskutočňujú „proti nádeji v nádeji“ (Rim 4, 18), teda prostredníctvom našich slabostí. Veľmi často si myslíme, že Boh sa spolieha len na našu dobrú a víťaznú stránku, pokým v skutočnosti sa väčšina jeho plánov realizuje prostredníctvom a napriek našej slabosti. Preto môže sv. Pavol povedať: „A aby som sa nevyvyšoval, bol mi daný do tela osteň, satanov posol, ktorý ma bije po tvári, aby som sa nevyvyšoval. Preto som tri razy prosil Pána, aby odstúpil odo mňa, ale on mi povedal: „Stačí ti moja milosť, lebo sila sa dokonale prejavuje v slabosti““ (2 Kor 12, 7 – 9).

Ak je toto perspektíva poriadku spásy, musíme sa naučiť prijímať našu slabosť s hlbokou nežnosťou.¹²

Zlý nás núti hľadiť na našu krehkosť negatívne, Duch ju však vynáša na svetlo s nežnou láskou. Nežnosť je najlepší spôsob ako sa dotýkať toho, čo je v nás krehké. Zdvihnutý prst a posudzovanie, ktoré používame na druhých, je často znakom neschopnosti prijať v našom vnútri vlastnú slabosť, našu vlastnú krehkosť. Iba milosrdenstvo nás zachráni pred obvinením žalobcu (porov. Zjv 12, 10). Preto je dôležité stretnúť sa s Božím milosrdenstvom najmä vo sviatosti zmierenia a zakúsiť pravdu a nežnú lásku. Paradoxne aj zlý duch nám môže povedať pravdu, ale robí to preto, aby nás usvedčil. My však vieme, že Pravda, ktorá pochádza od Boha, nás neodsudzuje, ale nás prijíma, objíma, podopiera a odpúšťa nám. Pravda sa nám neustále predkladá tak, ako to robí milosrdný otec v podobenstve (porov. Lk 15, 11 – 32): ide nám v ústrety, vracia nám dôstojnosť, dvíha nás na nohy, robí pre nás hostinu s odôvodnením, že „tento môj syn bol mŕtvy, a ožil, bol stratený, a našiel sa“ (v. 24).

Aj prostredníctvom Jozefových obáv sa deje Božia vôľa, jeho dejiny, jeho plán. Jozef nás takto učí, že viera v Boha zahŕňa aj vieru v to, že môže konať aj cez naše obavy, naše slabosti, našu krehkosť. A učí nás, že uprostred búrok života sa nemáme báť Bohu zveriť kormidlo našej loďky. Niekedy chceme mať všetko pod kontrolou, ale on vždy vidí ďalej.

3. Poslušný otec

Podobne ako Boh zjavil svoj plán spásy Márii, vyjaval svoje plány aj Jozefovi. Urobil to v snoch, ktoré sú v Biblii – rovnako ako u všetkých starých národov – považované za jeden z prostriedkov, ktorými Boh zjavuje svoju vôľu.¹³

Jozef sa veľmi trápil ohľadom nepochopiteľného Máriinho tehotenstva. Nechcel ju „vystaviť potupe“,¹⁴ ale rozhodol sa ju „potajomky prepustiť“ (Mt 1, 19).

V prvom sne mu anjel pomôže vyriešiť jeho vážnu dilemu: „Neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého. Porodí syna a dáš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov“ (Mt 1, 20 – 21). Jozef hneď reaguje: „Keď sa Jozef prebudil, urobil, ako mu prikázal Pánov anjel“ (Mt 1, 24). Poslušnosť mu pomohla vyriešiť jeho problém a zachrániť Máriu.

V druhom sne anjel prikazuje Jozefovi: „Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku, ujdí do Egypta a zostaň tam, kým ti nedám vedieť, lebo Herodes bude hľadať dieťa, aby ho zmárnil“ (Mt 2, 13). Jozef neváha poslúchnuť, bez ohľadu na ťažkosti, ktoré ho čakajú: „On vstal, vzal za noci dieťa i jeho matku a odišiel do Egypta. Tam zostal až do Herodesovej smrti“ (Mt 2, 14 – 15).

V Egypte Jozef s dôverou a trezlivou čakal, kedy mu anjel dá sľúbený pokyn na návrat do domoviny. Hneď ako mu v treťom sne Boží posol nariadi – po tom, čo ho informoval o smrti tých, čo chceli dieťa zabiť –, aby vstal, vzal so sebou dieťa i jeho matku a vrátil sa do izraelskej krajiny (porov. Mt 2, 19 – 20), Jozef znova bez váhania poslúchne: „On vstal, vzal dieťa i jeho matku a vrátil sa do izraelskej krajiny“ (Mt 2, 21).

Avšak na spiatocnej ceste, „keď sa dopyčul, že v Judei kraluje Archelaus namiesto svojho otca Herodesa, bál sa ta ísť. Varovaný vo sne [to je štvrtý raz, čo sa tak stalo], odobral sa do galilejského kraja. Keď ta prišiel, usadil sa v meste, ktoré sa volá Nazaret“ (Mt 2, 22 – 23).

Evanjelista Lukáš zasa hovorí, že Jozef podstúpil dlhú a namáhavú cestu z Nazareta do Betlehema, aby sa dal zapísať vo svojom rodnom meste a splnil tak nariadenie cisára Augusta Cézara o súpise ľudu. A práve tu sa narodil Ježiš (porov. 2, 1 – 7) a zapísali ho do registra Rímskeho impéria, ako všetky ostatné deti.

Svätý Lukáš sa zvlášť snaží zdôrazniť, že Ježišovi rodičia dodržiavali všetky predpisy Zákona: obrad Ježišovej obriezky, Máriino očisťovanie po pôrode, obeta prinesená Bohu za prvorodeného (porov. 2, 21 – 24).¹⁵

V každej situácii svojho života dokázal Jozef povedať svoje „fiat“ tak ako Mária pri zvestovaní a Ježiš v Getsemanskej záhrade.

Vo svojej úlohe hlavy rodiny učil Jozef Ježiša, aby bol poslušný rodičom (porov. Lk 2, 51), podľa Božieho prikázania (porov. Ex 20, 12).

Počas skrytého života v Nazarete sa Ježiš v Jozefovej škole učil plniť Otcovu vôľu. Táto vôľa sa stala jeho každodenným pokrmom (porov. Jn 4, 34). Aj v najťažšej chvíli svojho života, ktorú prežíval v Getsemani, dal prednosť Božej vôli pred svojou¹⁶ a „stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (Flp 2, 8). Preto autor Listu Hebrejom uzatvára, že Ježiš „z toho, čo vytrpel, naučil sa poslušnosti“ (5, 8).

Zo všetkých týchto udalostí vyplýva, že „Boh povolal sv. Jozefa, aby uskutočňovaním svojej otcovskej úlohy slúžil osobe a poslaniu Ježiša. To je práve spôsob, akým Jozef spolupracoval v plnosti času na veľkom tajomstve spásy a takto naozaj bol služobníkom spásy.“¹⁷

4. Prijímajúci otec

Jozef prijal Máriu bezpodmienečne. Dôveroval anjelovým slovám. „Šľachetnosť jeho srdca je taká veľká, že to, čo sa naučil zo zákona, podriadiť láske. Dnes v tomto svete, kde je zjavné psychické, slovné a fyzické násilie na ženách, sa Jozef ukazuje ako vzor úctivého a citlivého muža, ktorý, hoci nemá všetky informácie, rozhodne sa ochrániť Máriino dobré meno, jej dôstojnosť a život. V jeho pochybnostiach o tom, ako najlepšie konať, mu Boh svojím svetlom pomohol prijať toto rozhodnutie.“¹⁸

V našom živote sa mnohokrát stanú veci, ktorých význam nechápeme. Našou prvou reakciou je často sklamanie a vzbura. Jozef necháva bokom svoje vlastné myšlienky, aby prijal sled udalostí, a hoci sa mu zdajú tajomné, prijme ich, preberie za ne zodpovednosť a urobí ich súčasťou vlastného príbehu. Ak sa nezmierime s vlastným príbehom, nedokážeme urobiť ani nasledujúci krok, pretože stále budeme rukojemníkmi našich očakávaní a následných sklamaní.

Duchovný život, ktorý nám Jozef naznačuje, nie je cestou objasňovania, ale cestou prijímania. Iba počnúc týmto prijatím, týmto zmierením, začíname vidieť väčší príbeh a hlbší zmysel. Akoby sme tu počuli ozvenu vášnivých Jóbových slov, ktorý na výzvu svojej manželky, aby sa vzbúril za všetko zlo, ktoré sa mu deje, odpovedá: „Azda máme len dobrého brata od Pána, a zlé prijaté by sme nemali?“ (Jób 2, 10).

Jozef zaiste nie je človekom pasívne zmiereným so všetkým. Je odvážny a veľmi aktívny. Prijatie je v našom živote spôsob, akým sa prejavuje dar sily, ktorá k nám prichádza od Ducha Svätého. Iba Pán nám môže dať silu potrebnú na prijatie života takého, aký je, so všetkými jeho protirečieniami, frustráciami, sklamaniami.

Ježišov príchod medzi nás je darom od Otca, ktorý nám umožňuje zmieriť sa s našou konkrétnou históriou, aj keď ju úplne nechápeme.

Zdá sa, že takisto ako Boh povedal Jozefovi: „Jozef, syn Dávidov, neboj sa“ (Mt 1, 20), opakuje aj nám: „Nebojte sa!“. Musíme odložiť hnev a sklamanie a bez akejkoľvek svetskej rezignácie, no s nádejou a odvahou prijať aj to, čo sme si nezvolili, no predsa to existuje. Takéto prijatie života nás otvorí pre jeho skrytý význam. Život každého z nás sa môže zázračne znovuzrodiť, ak nájdeme odvahu žiť podľa toho, čo nám ukazuje evanjelium. A nezáleží na tom, či sa teraz zdá, že všetko ide zlým smerom a že niektoré veci už nemožno napraviť. Boh môže dať vykličiť kvetom aj medzi skalami. Aj keď nám naše srdce niečo vyčíta, „Boh je väčší ako naše srdce a vie všetko“ (1Jn 3, 20).

Tu sa znovu ukazuje kresťanský realizmus, ktorý neodmieta nič z toho, čo existuje. Realita vo svojej tajomnej neredukovateľnosti a komplexnosti nesie v sebe existenciálny zmysel s jeho svetlými i tienistými stránkami. Preto môže apoštol Pavol napísať: „Vieme, že tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré“ (Rim 8, 28). A svätý Augustín dodáva: „aj to, čo nazývame zlom (etiam illud quod malum dicitur)“.¹⁹ V tejto širšej perspektíve dáva viera zmysel každej udalosti, tak radostnej, ako aj smutnej.

Nesmieme si nikdy myslieť, že veriť znamená nachádzať ľahké a uspokojivé riešenia. Viera, ktorej nás učil Kristus, je naopak taká, akú vidíme u sv. Jozefa. On nehľadal nejaké rýchle riešenia, ale čelil realite „s otvorenými očami“, prijímajúc osobnú zodpovednosť.

Jozefov postoj nás povzbudzuje, aby sme prijímali druhých takých, akí sú, bez výnimky, a aby sme sa predovšetkým s láskou venovali slabým, pretože Boh si vyvolil to, čo je slabé (porov. 1 Kor 1, 27), „on je otec sirôt a záchranca vdov“ (Ž 68, 6) a prikázal nám milovať cudzincov.²⁰

Rád si predstavujem, že Ježiš sa v podobenstve o márnotrattnom synovi a milosrdnom otcovi (porov. Lk 15, 11 – 32) inšpiroval práve postojmi sv. Jozefa.

5. Tvorivo odvážny otec

Ak je prvým krokom každého skutočného vnútorného uzdravenia prijatie vlastnej osobnej histórie a v nej aj toho, čo sme si v našom živote nezvolili, treba dodať aj ďalšiu dôležitú vlastnosť: kreatívnu odvalu. Tá sa objavuje predovšetkým vtedy, keď nás postretnú problémy. Skutočne pred ťažkosťami sa možno zastaviť a vzdať sa, alebo sa istým spôsobom s nimi popasovať. Práve ťažkosti niekedy umožňujú, aby sa v každom z nás prebudili zdroje, o ktorých sme ani netušili, že ich máme.

Keď čítame „evanjeliá o detstve“, často sa pýtame, prečo Boh nekonal priamo a jasne. Boh však koná prostredníctvom udalostí a osôb. Jozef bol človek, prostredníctvom ktorého sa Boh postaral o začiatky dejín spásy. On bol skutočným „zázrakom“, pomocou ktorého Boh zachránil Dieťa a jeho matku. Nebo konalo tak, že dôverovalo kreatívnej odvaha tohto muža, ktorý keď dorazil do Betlehema a nenašiel príbytok, kde by Mária mohla porodiť, zariadil a upratal maštal, aby sa podľa možnosti stala miestom na prijatie Božieho Syna, ktorý prichádzal na svet (porov. Lk 2, 6 – 7). Pred nebezpečenstvom hroziacim od Herodesa, ktorý chcel zabiť Dieťa, bol Jozef znova vo sne upozornený, aby ochránil Dieťa, a uprostred noci zorganizuje útek do Egypta (porov. Mt 2, 13 – 14).

Pri povrchnom čítaní týchto rozprávání máme vždy dojem, že svet je vydaný na milosť silným a mocným, avšak „dobrá zvest“ evanjelia spočíva v tom, že nám ukazuje, ako napriek arogancii a násiliu pozemských vládcov Boh vždy nájde spôsob, ako uskutočniť svoj plán spásy. Aj náš život sa niekedy zdá vydaný na milosť a nemilosť mocným silám, ale evanjelium nám hovorí, že podstatné je to, že Boh nás vždy dokáže zachrániť, ak použijeme rovnakú tvorivú odvahu ako tesár z Nazareta, ktorý bol schopný premeniť problém na možné riešenie, keď na prvé miesto kladie vždy dôveru v Božiu prozreteľnosť.

Ak sa niekedy zdá, že nám Boh nepomáha, neznamená to, že nás opustil, ale že nám dôveruje. Dôveruje v našu schopnosť niečo naplánovať, vymyslieť, nájsť riešenie.

Ide o rovnakú tvorivú odvahu, akú ukázali priatelia ochrnutého muža, keď ho spustili cez strechu, aby sa dostal k Ježišovi (porov. Lk 5, 17 – 26). Ťažkosti nezastavili týchto odvážnych a vytrvalých priateľov. Boli presvedčení, že Ježiš môže uzdraviť chorého, „ale keď pre zástup nenašli priechod, kadiaľ by ho vniesli, vyšli na strechu a cez povalu ho na lôžku spustili priamo pred Ježiša. Keď videl ich vieru, povedal: „Človeče, odpúšťajú sa ti hriechy“ (v. 19 – 20). Ježiš ocenil kreatívnu vieru, s ktorou sa títo ľudia usilovali priniesť svojho chorého priateľa.

Evanjelium nám nepodáva nijaké správy o tom čase, keď Mária, Jozef a Dieťa Ježiš žili v Egypte. Zaiste museli jesť, nájsť si ubytovanie a prácu. Netreba však veľkú predstavivosť, aby sme si domysleli to, o čom evanjelium mlčí. Svätá rodina musela čeliť konkrétnym problémom ako mnohé iné rodiny, ako mnohí naši priatelia migranti, ktorí aj dnes riskujú životy, aby ušli pred nešťastím a hladom. V tomto ohľade som presvedčený, že sv. Jozef je skutočne zvlášť

patrónom všetkých, ktorí musia opustiť svoju krajinu v dôsledku vojny, nenávisti, prenasledovania a biedy.

Na konci každej udalosti, v ktorej bol Jozef hlavným hrdinom, evanjelium poznamenáva, že vstal, vzal so sebou Dieťa a jeho matku, a urobil, čo mu Boh prikázal (porov. Mt 1, 24; 2, 14.21). Ježiš a Mária, jeho Matka, sú vskutku najcennejším pokladom našej viery.²¹

V Božom pláne spásy nemožno oddeliť Syna od jeho Matky, od tej, ktorá „napredovala na ceste viery a verne vytrvala vo svojom spojení so Synom až po kríž“.²²

Musíme sa preto stále pýtať, či my sami zo všetkých svojich síl chránime Ježiša a Máriu, ktorí sú tajomne zverení aj našej zodpovednosti, našej starostlivosti, našej ochrane. Syn Všemohúceho prišiel na svet a prijal veľmi zraniteľný stav. Potreboval Jozefa, aby ho bránil, chránil, staral sa o neho a aby ho vychoval. Boh dôveroval tomuto človeku rovnako ako Mária, ktorá v Jozefovi našla nielen toho, kto jej zachránil život, ale aj toho, kto sa vždy postará o ňu i o Dieťa. V tomto zmysle je bezpochyby sv. Jozef ochrancom Cirkvi, pretože Cirkev je predĺžením Kristovho tela v dejinách rovnako ako sa v materstve Cirkvi odráža Máriino materstvo.²³ V tom, že Jozef chráni Cirkev, naďalej chráni aj Dieťa a jeho matku, a aj my, keď milujeme Cirkev, milujeme tiež Dieťa a jeho matku.

Toto Dieťa raz povie: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25, 40). Takže každý chudobný, trpiaci, zomierajúci; každý cudzinec, každý väzeň a každý chorý je „dieťaťom“, ktoré Jozef naďalej chráni. Preto je sv. Jozef vzývaný ako ochranca nešťastných, biednych, vyhnanco, trpiacich, chudobných a zomierajúcich. A preto Cirkev nemôže nemilovať v prvom rade tých najmenších, pretože Ježiš ich dal na prvé miesto, stotožnil sa s nimi. Od Jozefa sa máme učiť rovnakej starostlivosti a zodpovednosti: milovať Dieťa a jeho matku; milovať sviatosť a dobročinnú lásku; milovať Cirkev a chudobných. Každá z týchto skutočností vždy predstavuje Dieťa a jeho matku.

6. Pracujúci otec

Ďalšia charakteristická stránka sv. Jozefa, ktorá sa vyzdvihovala už od čias prvej sociálnej encykliky *Rerum novarum* Leva XIII., bol jeho vzťah k práci. Jozef bol tesár, ktorý poctivo pracoval, aby zaistil živobytie pre svoju rodinu. Od neho sa Ježiš učil, čo znamená jesť ovocie svojej práce a akú hodnotu, dôstojnosť a radosť to prináša.

V tejto našej dobe, v ktorej sa práca znova stáva naliehavou sociálnou témou a nezamestnanosť niekedy dosahuje nebývalých rozmerov aj v tých štátoch, ktoré sa desaťročia tešili prosperite, je nevyhnutné, aby sme si znovu uvedomili a pochopili význam dôstojnej práce, ktorej príkladným patrónom je sv. Jozef.

Práca znamená účasť na samotnom diele spásy; je príležitosťou na urýchlenie príchodu Božieho kráľovstva, na rozvinutie vlastných talentov a schopností, ktoré dávame do služby spoločnosti a bratského spoločenstva. Práca sa stáva príležitosťou nielen na vlastnú sebarealizáciu, ale predovšetkým na realizáciu primárnej bunky spoločnosti, ktorou je rodina. Rodina bez zamestnania je viac vystavená ťažkostiam, napätiam, zlomom a dokonca zúfalému pokušeniu rozchodu. Ako môžeme hovoriť o ľudskej dôstojnosti bez zasadzovania sa o to, aby mal každý možnosť dôstojného živobytia?

Pracujúci človek, nech má akékoľvek zamestnanie, spolupracuje so samotným Bohom a stáva sa istým spôsobom tvorcom sveta, ktorý ho obklopuje. Kríza našich čias, ktorá je ekonomickou, sociálnou, kultúrnou a duchovnou krízou, môže byť pre všetkých výzvou, aby znovuodhalili hodnotu, význam a nutnosť práce, aby nastal nový „normálny život spoločnosti“, z ktorého nikto nebude vylúčený. Práca sv. Jozefa nám pripomína, že sám Boh, ktorý sa stal človekom, nepohrdal prácou. Nezamestnanosť, ktorá postihuje mnohých bratov a sestry a ktorá v poslednej dobe v dôsledku pandémie Covidu-19 stúpa, musí byť upozornením, aby sme prehodnotili naše priority. Prosme sv. Jozefa, robotníka, aby sme našli spôsob, ako vyjadriť svoje pevné presvedčenie, že nijaký mladý, nijaký človek, nijaká rodina nesmie byť bez práce!

7. Tieň Otca

Poľský spisovateľ Jan Dobraczyński vo svojej knihe Tieň Otca²⁴ vyrozprával životný príbeh sv. Jozefa vo forme románu. Postavu Jozefa opisuje pomocou sugestívneho obrazu tieňa: voči Ježišovi je Jozef akoby tieňom nebeského Otca na zemi. Ochraňuje ho, stráži, nikdy sa od neho neodlúči, ale stále sleduje jeho kroky. Spomeňme si, čo Mojžiš pripomínal Izraelu: „Na púšti si sám videl, ako ťa Pán, tvoj Boh, nosil ako muž, ktorý nesie svojho syna po celej ceste“ (porov. Dt 1, 31). Takto Jozef plnil svoju otcovskú úlohu celý svoj život.²⁵

Otcami sa nerodíme, otcami sa stávame. A nestávame sa nimi tým, že privedieme na svet dieťa, ale preto, že prevezmeme zodpovednosť za starostlivosť oň. Zakaždým, keď ktokoľvek prijme starostlivosť o život druhého, v istom zmysle plní voči nemu otcovskú úlohu.

V súčasnej spoločnosti sa deti často zdajú byť sirotami bez otcov. Aj dnešná Cirkev potrebuje otcov. Stále je totiž aktuálne upozornenie sv. Pavla adresované Korint'anom: „Keby ste mali hoc aj desaťtisíc vychovávateľov v Kristovi, otcov nemáte mnoho“ (1 Kor 4, 15); a každý kňaz alebo biskup by mohol, podobne ako apoštol, dodať: „lebo v Kristovi Ježišovi ja som vás splodil skrze evanjelium“ (tamže). A Galat'anom hovorí: „Deti moje, znovu vás v bolestiach rodím, kým vo vás nebude stvárnený Kristus“ (4, 19).

Byť otcami značí uvádzať deti do života a do reality. Nedržať ich, nebyť príliš ochranársky ani vlastnícky, ale urobiť ich skôr schopnými samostatne a slobodne sa rozhodovať, otvoriť sa pre nové možnosti. Možno preto prisúdila tradícia Jozefovi popri pomenovaní otec aj prívlastok „prečistý“. Neoznačuje to len afektívnu stránku, ale zahŕňa to postoj, ktorý je opakom vlastníctva. Čistota je slobodou od vlastníctva vo všetkých oblastiach života. Iba ak je láska čistá, je skutočne láskou. Láska, ktorá chce vlastniť, sa napokon stáva nebezpečnou: zväzuje, zadúša, robí nešťastnými. Sám Boh miloval človeka čistou láskou, ponechajúc ho slobodného, aj keď pochybil a obrátil sa proti nemu. Logika lásky je vždy logikou slobody a Jozef vedel milovať mimoriadne slobodne. Nikdy sám seba nestaval do centra. Vedel sa stiahnuť a do centra svojho života postaviť Máriu a Ježiša.

Jozefovo šťastie nespočíva v logike sebaobetovania, ale v sebadarovaní. Nikdy u neho necítíme frustráciu, ale iba dôveru. Jeho vytrvalé mlčanie nezahŕňa sťažnosti, ale vždy konkrétne skutky dôvery. Svet dnes potrebuje otcov, nechce pánov ani tých, čo chcú druhých vlastniť preto, aby zaplnili vlastné prázdno. Odmieta tých, čo si zamieňajú autoritu s autoritárstvom, službu so servilnosťou, konfrontáciu s utláčaním, dobročinnú lásku s asistencializmom, silu s deštruktivitou. Každé pravé povolanie sa rodí zo sebadarovania, ktoré je ovocím zrelej obety. Aj v kňazstve a v zasvätenom živote sa vyžaduje tento druh zrelosti. Nech ide o akékoľvek povolanie, či už do manželstva, na život v celibáte alebo panenstve, k zrelému sebadarovaniu

sa nedá dospieť, ak sa zastavíme len pri logike obety. Vtedy hrozí, že namiesto toho, aby povolanie bolo znamením krásy a radosti lásky, bude prejavom nešťastia, smútku a frustrácie.

Otcovstvo, ktoré sa zrieka pokušenia žiť životom detí, vždy otvára priestor pre niečo neočakávané. Každé dieťa vždy v sebe nesie jedinečné tajomstvo; niečo celkom nové, čo možno odhaliť len s pomocou otca, ktorý rešpektuje jeho slobodu. Otca, ktorý si uvedomuje, že jeho výchovné pôsobenie sa zavŕši a jeho otcovstvo sa naplní, iba ak sa stane „neužitočným“, keď vidí, že sa dieťa stáva samostatným a kráča samo po cestách života. Keď sa stane podobný Jozefovi, ktorý vždy vedel, že toto Dieťa nie je jeho, ale bolo mu len zverené do starostlivosti. Napokon to je to, čo nám Ježiš chce naznačiť, keď hovorí: „Ani Otcom nevolajte nikoho na zemi, lebo len jeden je váš Otec, ten nebeský“ (Mt 23, 9).

Zakaždým, keď plníme úlohu otcov, musíme mať na pamäti, že to nemá nič spoločné s vlastnením, ale ide o „znamenie“, ktoré odkazuje na vznešenejšie otcovstvo. V istom zmysle sme všetci neustále v Jozefovej situácii: sme tieňom jediného nebeského Otca, ktorý „dáva slnku vychádzať nad zlých i dobrých a posielá dážď na spravodlivých i nespravodlivých“ (Mt 5, 45). A tiež tieňom, ktorý nasleduje Syna.

* * *

„Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku“ (Mt 2, 13), povedal Boh sv. Jozefovi.

Cieľom tohto apoštolského listu je prehĺbiť našu lásku k tomuto veľkému svätcovi a povzbudiť k prosbám o jeho príhovor a k nasledovaniu jeho čností a jeho zápalu.

Špecifickým poslaním svätých nie je totiž len sprostredkovanie zázrakov a milosti, ale aj prihováranie sa za nás pred Bohom, ako to robil Abram²⁶ a Mojžiš²⁷, a ako to robí Ježiš, „jediný prostredník“ (porov. 1 Tim 2, 5), ktorý je našim „zástancom“ pred Bohom Otcom (1 Jn 2, 1) a ktorý „žije stále, aby sa za [nás] prihováral“ (Hebr 7, 25; porov. Rim 8, 34).

Svätí pomáhajú všetkým veriacim „usilovať sa o svätosť a dokonalosť vo vlastnom stave“.²⁸ Ich život je konkrétnym dôkazom, že je možné žiť podľa evanjelia.

Ježiš povedal: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom“ (Mt 11, 29), a ich život je príkladom hodným nasledovania. Sv. Pavol výslovne vyzýva: „Prosím vás teda, napodobňujte ma!“ (1 Kor 4, 16).²⁹ A svojím výrečným mlčaním hovorí to isté sv. Jozef. Zoči-voči príkladu toľkých svätcov a svätíc sa sv. Augustín pýta: „Či nemôžem robiť to, čo robili títo?“ A tak definitívne završuje svoje obrátenie so zvolaním: „Neskoro som ťa začal milovať, krása taká stará a taká nová“.³⁰

Napokon ostáva už len poprosiť sv. Jozefa o milosť milostí: o naše obrátenie.

Obráťme sa k nemu so svojou modlitbou:

*Bud' pozdravený ochranca Vykupiteľa
a ženích Panny Márie.
Tebe Boh zveril svojho Syna;
v teba Mária vložila svoju dôveru;
s tebou sa Kristus stal mužom.*

*Ó, blažený Jozef, ukáž, že si aj naším otcom
a veď nás po ceste života.
Vypros nám milosť, milosrdenstvo a odvahu
a ochráň nás pred každým zlom. Amen.*

V Ríme pri sv. Jánovi v Lateráne 8. decembra, na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie, v roku 2020, ôsmom roku môjho pontifikátu

František

1 Lk 4, 22; Jn 6, 42; cfr Mt 13, 55; Mk 6, 3.

2 S. Rituum Congreg.: Quemadmodum Deus (8. decembra 1870). In: ASS 6 (1870 – 71), 194.

3 Porov. Príhovor pri príležitosti sviatku sv. Jozefa, robotníka, k talianskemu združeniu ACLI (1. mája 1955). In: AAS 47 (1955), 406.

4 Apošt. exhortácia Redemptoris custos (15. augusta 1989). In: AAS 82 (1990), 5 – 34.

5 Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1014.

6 Meditácia v čase pandémie (27. marca 2020): L'Osservatore Romano, 29. marca 2020, s. 10.

7 In Matth. Hom, V, 3. In: PG 57, 58.

8 Homília (9. marca 1966). In: Insegnamenti di Paolo VI, IV (1966), 110.

9 Porov. Libro della vita, 6, 6 – 8.

10 Každý deň už viac ako štyridsať rokov po ranných chválach sa modlím modlitbu k sv. Jozefovi, prevzatú z francúzskej knihy pobožností z devätnásteho storočia od Kongregácie rehoľníčok Ježiša a Márie, ktorá vyjadruje úctu, dôveru a istú výzvu k sv. Jozefovi: „Slávny patriarcha sv. Jozef, pod ktorého právomoc boli zverené nemožné záležitosti, príď mi na pomoc v týchto okamihoch úzkosti a ťažkostí. Vezmi pod svoju ochranu tieto ťažké a zložité situácie, ktoré ti zverujem, aby mali šťastné riešenie. Môj milovaný otec, celú svoju dôveru vkladám v teba. Kiež sa nehovorí, že ťa vzývame darmo, a preto ty zmôžeš u Ježiša a Márie všetko, ukáž mi, že tvoja dobrota je rovnako veľká, ako tvoja moc. Amen.“

11 Porov. Dt 4, 31; Ž 69, 17; 78, 38; 86, 5; 111, 4; 116, 5; Jer 31, 20.

12 Porov. Apošt. exhortácia Evangelii gaudium (24. novembra 2013), 88; 288. In: AAS 105 (2013), 1057; 1136 – 1137.

13 Porov. Gn 20, 3; 28, 12; 31, 11.24; 40, 8; 41, 1 – 32; Nm 12, 6; 1 Sam 3, 3 – 10; Dan 2; 4; Jób 33, 15.

14 V týchto prípadoch mohlo byť následkom aj kameňovanie (porov. Dt 22, 20 – 21).

15 Porov. Lv 12, 1 – 8; Ex 13,2.

16 Porov. Mt 26, 39; Mk 14, 36; Lk 22, 42.

17 Sv. Ján Pavol II.: Apoštolská exhortácia Redemptoris custos (15. augusta 1989), 8. In: AAS 82 (1990), 14.

18 Homília na svätej omši spojenej s blahorečeniami, Villavicencio – Kolumbia (8. septembra 2017): AAS 109 (2017), 1061.

19 Enchiridion de fide, spe et caritate, 3.11. In: PL 40, 236.

20 Porov. Dt 10, 19; Ex 22, 20 – 22; Lk 10, 29 – 37.

21 Porov. S. Rituum Congreg.: Quemadmodum Deus (8. decembra 1870). In: ASS 6 (1870 – 71), 193; Pii IX, Inclytum Patriarcham (7. júla 1871): l.c., 324 – 327.

22 Druhý vatikánsky koncil: Dogmatická konštitúcia o Cirkvi Lumen gentium, 58.

23 Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, 963 – 970.

24 Originálne vydanie: Cień Ojca, Warszawa 1977.

25 Porov. Sv. Ján Pavol II.: Apošt. exhortácia Redemptoris custos, 7 – 8. In: AAS 82 (1990), 12 – 16.

26 Porov. Gn 18, 23 – 32.

27 Porov. Ex 17, 8 – 13; 32, 30 – 35.

28 Druhý vatikánsky koncil: Dogm. konštitúcia o Cirkvi Lumen gentium, 42.

29 Porov. 1 Kor 11, 1; Flp 3, 17; 1 Sol 1, 6.

30 Confessioni, 8, 11, 27: PL 32, 761; 10, 27, 38: PL 32, 795.